

Dendroekologisk undersökning av Domarvägen mellan Arjeplog och Jokkmokk

Av Jon Ågren

Ågren, J. 1984. Dendroekologisk undersökning av Domarvägen mellan Arjeplog och Jokkmokk. (Dendro-ecological investigation of the old "Judges' Trail" between Arjeplog and Jokkmokk, N. Sweden.) *Forvännen* 78. Stockholm.

Valuable evidence concerning the local history of an area may be provided by the trees present in forest stands which have not been subject to extensive felling. In a wooded area on the watershed between the Pite and Lule rivers, N. Sweden (N. 66°21', E. 19°06'), in which the remains of an old overnight-cabin still exist, the positions of all blazed trees were mapped. Blazes on still-living trees were dated with dendroecological methods. It thus proved possible to reconstruct the most probable course of the so-called "Judges' Trail" through this area. During the 17th, 18th and 19th centuries the judge, whose task it was to preside over the district-court sessions in Ume, Pite and Lule Lappmark, travelled in winter along this trail in a sledge drawn by reindeer. The trail ran mostly through trackless areas and its course changed repeatedly during the time it was in use. The dates of the oldest blazes, as well as the information provided by some written sources, indicate that the "Judges' Trail" has traversed the investigated area at least since the first half of the 18th century.

Jon Ågren, Inst. för skoglig ståndortslära, Sveriges Lantbruksuniversitet, S-901 83 Umeå, Sweden.

I äldre tid markerades ofta stigar och färdvägar i skogen genom att bläckor högs in i träd. I de fall träden med inhuggningar finns kvar idag, kan de bära på värdefull historisk information. De kan berätta var färdleder tidigare gått fram och trädens årsringsbildning gör det möjligt att exakt datera den skada av kambieskiktet, tillväxtskiktet, som en bläckning innebär (Fig. 1).

Vid samtal sommaren 1980 berättade då 69-åriga Anders Larsson i Tårarajaur, att bläckade träd finns i Vuortatiskielas, mellan Arjeplog och Jokkmokk. Träden ska en gång ha fungerat som ledmarkeringar längs den så kallade Domarvägen eller Lagmansvägen.

Det var upprinnelsen till denna studie. Målsättningen var att pröva vilken information en systematisk undersökning av de träd som bär inhuggningar skulle kunna ge om Domarvägens sträckning och ålder i detta område.

Bakgrund

Allt sedan första hälften av 1600-talet reste domhavanden årligen mellan tingsplatserna i Ume, Pite och Lule lappmarker för att hålla ting. Tingen hölls i januari-februari i anslutning till vintermarknaderna (Bergling 1964). Den ordning i vilken tingsplatserna besöktes varierade en del mellan olika tidsperioder (se Tab. 1). Domaren färdades efter ren längs

Tabell 1. Turordning i vilken tingen hölls i Ume, Pite och Lule lappmarker enligt Bergling (1964) och Lassila (1972). Från och med 1751 hölls ting och marknad i Gällivare efter Jokkmokk och tingsturen kom att utsträckas dit (Hoppe 1945). — The order in which the district-court sessions were held in Ume, Pite and Lule Lappmark at different times in the 17th to 19th centuries. Data taken from Bergling (1964) and Lassila (1972). From 1751 onwards district-court sessions and markets were also held in Gällivare, after the sessions in Jokkmokk, and the judge continued his journey accordingly (Hoppe 1945).

Tingsturen	
ca 1640-ca 1655	Ume→Pite→Lule lappmark
ca 1655-ca 1690	Ume→Lule→Pite lappmark
1655-1663	Lycksele→Jokkmokk→Arvidsjaur→Arjeplog
1664-1690	Lycksele→Jokkmokk→Arjeplog→Arvidsjaur
1691-	Ume→Pite→Lule lappmark
1691-1809	Lycksele→Arvidsjaur→Arjeplog→Jokkmokk
1810-1820	Lycksele→Arjeplog→Arvidsjaur→Jokkmokk
1821-	Lycksele→Arvidsjaur→Arjeplog→Jokkmokk

Fig. 1. Tall i Vuortatiskielas bläckad 1716 (träd nr 40). Foto Jon Ågren 1981-09-20. — A Scots pine, blazed in 1716, growing in the Vuortatiskielas forest (tree no. 40). Photo Jon Ågren 1981-09-20.

Domarvägen, som var en av de få trafikerade tvärförbindelserna mellan lappmarkerna vintertid under 1600- och 1700-talen. Eftersom det var en vinterfärdled behövdes efter långa sträckor inga särskilda röjningar utföras. Oftast är det idag, som i det här undersökta området, omöjligt att se några spår i markytan efter var en led av detta slag gått fram.

Domarvägens sträckning var inte hela tiden densamma. När det var möjligt valdes vägen förbi samiska vintervisten. I samband med att nybyggen anlades, och hållkåtor och hållstugor uppfördes, kom dess exakta sträckning med tiden att förändras (jfr Hoppe 1945 s. 114, Lassila 1972 s. 48). Dessa förändringar är delvis svåra att rekonstruera och datera, då kartor och direkta vägbeskrivningar saknas. Hoppe (1945) och Lassila (1972) diskuterar Domarvägens sträckning i Norrbottens respektive Västerbottens län utifrån den muntliga traditionen samt uppgifter i tings- och sockenstämmoprotokoll. Domarvägens sträckning mellan Arjeplog och Jokkmokk avspeglas i en rad ortnamn (Fig. 2). Johansson (1975) uppger att det fanns tre hållplatser på denna sträcka: "Såboave", norr om sjön Kachel, "Håltåtjälpmme — Hållplatssundet" mellan sjön Eggelats och Piteälven och "Vuortatistievva — Vänthebacken" belägen på Vuortatiskielas (se Fig. 2).

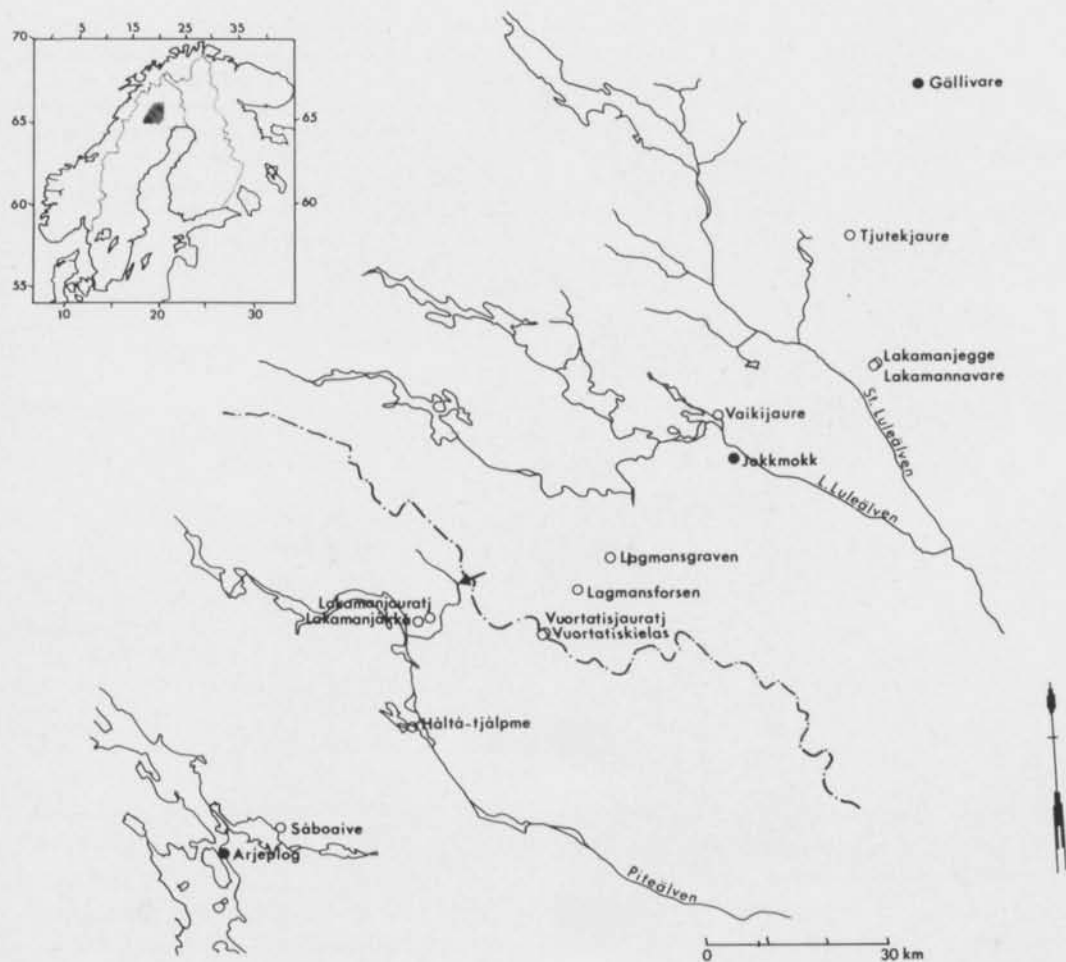

Fig. 2. Terrängnamn med anknytning till Domarvägen på sträckan Arjeplog–Jokkmokk–Gällivare markerade enligt Topografiska kartan, litteratur och muntliga uppgifter. Vattendelaren mellan Pite och Lule äldalar är inlagd på kartan. Den krök på Suoinakjäckkä, som omtalas i en bilaga till tingsprotokollet från Arjeplog 31 jan. 1795 (jfr *Bakgrund*), är markerad med en pil. —Place-name evidence relating to the "Judges' Trail" between Arjeplog, Jokkmokk and Gällivare. The place-names have been entered according to their positions on "Topografiska kartan över Sverige" ("The topographical map of Sweden"), and on the basis of written and oral sources. The dashed and dotted line represents the watershed between the Pite and the Lule rivers. The arrow indicates the position of the bend of the brook Suoinakjäckkä, which is mentioned in an appendix to the Arjeplog district-court records of Jan. 31st 1795.

I centrum av Vuortatiskielas finns idag 6–7 stockvarv kvar av den stuga som, enligt den fortfarande levande muntliga traditionen, användes som skjutshåll efter Domarvägen (jfr även H. Grundströms uppteckningar från 1930 om Vuortatiskielas och Vuortatisjauratj, DAUM 2530). Det är mycket möjligt att denna hållstuga är identisk med den, som

uppfördes 1741 "ungefär 3 mihl" från Jokkmokk (*Västerbottens läns domb.* Jokkmokk 8 feb. 1742) även om det inte går att säkert fastslå utifrån tingsprotokollets knapphändiga text.

Gränsdragningen mellan Pite och Lule lappmarker var omstridd under 1700-talet. Platsen för skjutsbytet betraktades emellertid av tradition som en viktig gränspunkt. Den

Fig. 3. Karta över undersökningsområdet och dess närmaste omgivning. — Map of the investigated area and its immediate vicinity. The positions of the old overnight-cabin (to the right) and of the stable (to the left) are shown.

nämns i protokoll som behandlar gränssyner 1745 och 1794 (Qvigstad & Wiklund 1909, *Västerbottens läns domb.* Arjeplog 31 jan. 1795). I *De svenska gränssingenjörernas protokoll under kartläggandet af gränssjöarna 1745* kallas mötesplatsen "Wortaskob", av Qvigstad & Wiklund (1909) tolkat som "Väntningsbacken" (jfr även Korhonen 1982 s. 172). Den ingår där som den östligaste punkten i beskrivningen av sockengränsen. Näst östligaste punkt är "Swainnackjaure". — Det är svårt att avgöra exakt vilken sjö som avses med "Swainnackjaure" i 1745 års protokoll. I tingsprotokollet från 1795 nämns "Suoinacktjäna, eller Suoinack luobal kallat" som en punkt på sockengränsen. Genom den sjön rinner Suoinackjåkkå (Suoinackjåkkå är i Fig. 2 markerad med en pil. "Suoinack luobal" är belägen ca 7 km uppströms pilens spets.). På topografiska kartan 26 I Luvos från 1970 har namnet "Suoinackjaure" givits åt en tjärn söder om Suoinackjåkkå, ca 1,5 km VSV "Suoinack luobal".

I en bilaga till tingsprotokollet från 1795 sägs att "Vuordates-Saije" "är det stället, där Jockmocks Lappar af ålder med skjutsrenar

plägat emottaga Häradets Högwederbörliche Domare och Krono-Befallningsmän". Gränssynen 1794, som utgick från Sulitelma på gränsen mot Norge, fullföljdes inte helt. Den avbröts strax öster om den punkt där Suoinackjåkkå kröker mot söder (vid pilen i Fig. 2), innan förrättningsmännen nått fram till "Vuordates-Saije". I tingsprotokollet beskrivs därför inte mötesplatsens läge mer noggrant än att den var belägen i skogen på vattendelaren mellan älvdalarna. Enligt uppgiftslämnare till Bo Sommarström är ett "Vuordates-saije" — Vänteställe — beläget i Vuortatiskielas (Sommarström, manus i Nordiska Museets Lapska Arkiv).

Undersökningsområde

Det undersökta skogsområdet, Vuortatiskielas, ligger 510 m ö. h., 43 km sydväst om Jokkmokk på vattendelaren mellan Pite och Lule älvdalar (N 66°21', E 19°06'), se Fig. 2 och 3.

"Vuortatis" är en avledning av vuor'tet = vänta, "kielas" är en "jämn, något kupig hed

Fig. 4. Lämningarna av hållstugan i Vuortatiskielas. Foto Jon Ågren 1981-09-20. — The remains of the old overnight-cabin in the Vuortatiskielas forest. Photo Jon Ågren 1981-09-20.

Fig. 5. Lämningarna av stallet i Vuortatiskielas. Foto Jon Ågren 1981-09-20. — The remains of the old stable in the Vuortatiskielas forest. Photo Jon Ågren 1981-09-20.

med fast mark, be vuxen med tallskog" (Collinder 1964). Ordstammen "Vuortatis" förknippas i den muntliga traditionen med att där väntade skjutsfolket på domaren.

Vuortatiskielas är en förhållandevis glesvuxen tall-granskog med gamla tallöverståndare och ett betydande björkinslag. I vissa delar dominerar gran helt. Skogstypen varierar från torr-frisk lingonristyp till frisk lingon-blåbärsristyp (jfr Ebeling 1978). Särskilt i en del torrare och mer öppna partier av skogen kan inslaget av lav i bottenkiktet bli stort. I skogen finns en del mindre, trädlösa områden i form av småmyrar och delvis efemära vatensamlingar (Fig. 3). Topografin är flack. Vuortatiskielas omges av myrmark utom åt nordväst där området gränsar mot mindre skogsbestånd genomskurna av myrstråk. Ca 250 m nordost om Vuortatiskielas ligger Vuortatisjauratj, som hör till Lilla Lule älvs avrinningsområde; ett par hundra meter sydväst om skogsområdet ligger Tsåkojaure, som avrinner till Piteälven (Fig. 3).

Centralt i Vuortatiskielas finns lämningar av två byggnader, se Fig. 3. Den ena är den ovan omtalade stugan, $3,25 \times 3,25$ m, timrad av bilade stockar och med dörröppningen åt väster. Den andra byggnaden har varit ett stall, $2,70 \times 2,25$ m, timrat av runt torrvirke och med dörröppningen på långsidan åt öster

(Fig. 4 och 5). Anders Larsson uppger att Oskar Granström från Stenträsk timrade stallet kring senaste sekelskiftet. Han körde då ut torrvirke från Vuortatiskielas och bodde i den gamla hållstugan. Utom avverkningen av torrfuror kring sekelskiftet har ingen organiserad avverkning skett i Vuortatiskielas. I skogen finns få avverkningsspår.

Vuortatiskielas ligger inom Udtjagruppens sommarland (jfr Manker 1968). De närmaste nybyggena, Nausta 8 km åt ost, Udtja 6 km åt sydväst och Tjäura 4 km åt norr är anlagda omkring 1790, 1835 respektive 1846 (Hultblad 1968).

Metoder

Inom mellersta och östra delen av Vuortatiskielas, ett ca 50 ha stort område (se Fig. 3), karterades alla levande träd, torrakor och lågor, som bar inhuggningar, dvs. någon gång bläckats med yxa. Trädens positioner bestämdes med hjälp av handkompass och mätlina samt en flygbildsförstoring i ungefärlig skala 1:10 000. Inhuggningarnas storlek, höjd över marken liksom expositionsriktning noterades.

Prov för bestämning av åldern hos bläckor i levande träd togs i första hand i form av borrhspån med hjälp av tillväxtborrh. Där detta visade sig omöjligt på grund av komplicerad

Fig. 6. Vedkil utsågad ur träd nr. 44. Den daterade inhuggningens ålder är markerad. — Wedge taken from tree no. 44. The age of the blaze is indicated.

årsringsbildning eller rötangrepp, sågades en kil ut med hjälp av en motorsåg med fintandad kedja i direkt anslutning till inhuggningen (Fig. 6).

Efter putsning undersöktes borrhålor och kilar under stereolupp (5–50 ggr förstoring). Inhuggningarnas verkliga ålder torde mycket sällan avvika från den på detta sätt bestämda med mer än ± 1 år (jfr. Zackrisson 1977). Undantag utgör några inhuggningar från träd med extremt långsam tillväxt och kraftigt inkådad ved (se Tab. 2).

Resultat

Inom det undersökta området påträffades totalt 85 levande träd, 38 torrakor och 20 lågor, som bläckats en eller flera gånger. De bläckade

de trädens positioner framgår av kartan i Fig. 7. I nordligaste delen av Vuortatiskielas, mot myrkanten, dominerar gran i trädskiktet. Där växer få gamla tallar och där finns relativt få träd med inhuggningar idag. Exponeringsriktningar hos inhuggningar bevarade i levande träd och torrakor har markerats med korta streck i Fig. 7 och har sammanställts i Fig. 9. Inhuggningarna är mellan 0,15 och 1,4 m höga. Deras underkant befinner sig 0,5–1,6 m över marken.

Sammanlagt daterades 129 inhuggningar. De enskilda inhuggningarnas ålder framgår av Tab. 2 och Fig. 7; en sammanställning finns i Fig. 10. Den äldsta daterade inhuggningen är från 1644. Drygt en fjärdedel av bläckorna har tillkommit före 1780 och ungefär hälften under perioden 1780–1820. Efter 1860 har endast sju bläckor tillkommit.

Diskussion

Tolkningen av de bläckade trädens spridning i skogen kompliceras av att det är svårt att skilja inhuggningar som fungerat som ledmarkeringar från dem som kan ha haft en annan funktion. Träd har bläckats inte bara för att markera stigar och färdvägar, utan även till exempel för att markera giller, gränser av olika slag och för att skapa ämnesved till redskapstillverkning (jfr Zackrisson 1979).

Två saker kan förväntas av ett ledsystem som är uppmärkt med bläckor i träd: 1. Inhuggningarna är orienterade i färdriktningen. 2. I den mån samma väg använts i bägge riktningarna, bör träden ofta vara bläckade åt två håll.

Väljer vi att betrakta enbart de träd som bär två eller fler inhuggningar förenklas kartbilden något (se Fig. 8). Det visar sig att dessa träd är koncentrerade till ett stråk (markerat i Fig. 7 och 8), som löper tvärs genom det undersökta skogsområdet. Inom detta stråk, som har en yta motsvarande cirka 15 % av fastmarken inom undersökningsområdet, återfinns hälften av alla levande träd med fler än en inhuggning och drygt 70 % av alla torrakor med fler än en inhuggning. I centrala delen av Vuortatiskielas passerar stråket förbi lämningar av stugan. De bläckade träden bildar söder om stugan ett

Tabell 2. De åldersbestämda inhuggningarnas exponeringsriktningar och ålder. Sju årtal är markerade med asterisk. I dessa fall är dateringen behäftad med något större osäkerhet än normalt på grund av att veden varit kraftigt kådanrikad och årsringarna extremt tunna (jfr *Metoder*). — Exposures and dates of all blazes found on still living trees. In the cases of the seven asterisked datings the margin of error is somewhat greater than usual due to the fact that the wood was heavily permeated by resin and the annual rings were extremely narrow.

Trädnr	Inhuggningarnas riktning och ålder				Trädnr	Inhuggningarnas riktning och ålder			
1	NNE	1799			44	SW	1809		
2	NE	1823			45	NE	1796*		
3	NE	1822			46	E	1794		
4	SW	1803			47	E	1809	WSW	1810
5	NE	1754	E	1798	48	N	1799	S	1803
6	N	1808	S	1814	49	S	1845		
7	E	1722			50	S	1777		
8	N	1724			51	E	1807		
9	N	1808			52	E	1795	S	1778
10	SE	1793	WSW	1823	53	NE	1860		
11	N	1644	E	1779	54	SW	1833		
12	W	1814			55	WSW	1760*		
13	NNE	1798	WSW	1781	56	NE	1794*	NNW	1799
14	NE	1823			57	ENE	1803	NW	1794
15	N	1844	S	1826	58	N	1803		
16	ENE	1775			59	NNE	1803		
17	NNE	1752			60	NE	1775	SE	1745
18	NNE	1803			61	N	1820*	ENE	1793
19	NW	1791			62	NE	1794	SW	1785
20	N	1810	S	1812	63	NE	1837	SW	1837
21	N	1810	SW	1817	64	NNE	1788	W	1784
22	NE	1820	SW	1819	65	N	1668		
23	NE	1816	SW	1813	66	S	1871		
24	S	1813			67	NE	1811		
25	NE	1810	SW	1814	68	SW	1822		
26	S	1808			69	SW	1778	NNW	1727
27	NE	1812	S	1818	70	ESE	1794		
28	ENE	1736			71	NE	1774*	SW	1857
29	NE	1877	SW	1835	72	NE	1857	SW	1857
30	SSW	1877			73	NE	1858	SW	1856
31	NE	1712	E	1736	74	ENE	1857	WSW	1858
32	NNW	1770			75	NE	1858	WSW	1857
33	WSW	1764			76	NE	1932		
34	NNE	1813	W	1846	77	W	1749*		
35	NE	1753	SSE	1775	78	W	1793		
36	E	1855			79	SW	1787		
37	E	1847			80	NE	1797		
38	NE	1721			81	ESE	1797	W	1797*
39	NE	1803	NW	1828	82	NE	1817	S	1809
40	SW	1716			83	NE	1773	NW	1779
41	ENE	1652			84	NW	1779		
42	NNE	1880	SW	1879	85	N	1794		
43	WNW	1817							

Fig. 7. Karta över bläckade levande träd, torrakor och lågor inom det undersökta området. Exponeringsriktningar hos inhuggningar i levande träd och torrakor är markerade med korta streck. De levande träden har numererats som i Tab. 2. Torrträd och lågor har givits nummer som föregås av T respektive L. De streckade linjerna markerar Domarvägens troliga sträckning genom området. Trädlösa områden i skogen i form av småmyrar och efemära vattensamlingar har markerats. — The distribution of all the still living, dead but stand-

ing, and fallen trees bearing blazes found in the investigated area. The exposures of blazes on the still living and dead but standing trees are indicated. The still living trees are numbered as in Tab. 2. The numbers of the dead but standing and the fallen trees are preceded by T and L respectively. The most probable course of the "Judges' Trail" through the area is indicated by the dashed lines. Small mires and ephemeral bodies of water representing treeless areas within the forest, are also marked.

system med i huvudsak nordost-sydvästlig riktning. Norr om stugan står de inbördes orienterade i nord-sydlig riktning. Att träden verkligen bildar ett ledsystem med dessa riktningar styrks av att inhuggningarnas orientering väl överensstämmer med systemets huvudriktningar (Fig. 7, 8 och 9).

Mycket tyder på att det på så vis urskiljda systemet av bläckade träd markerar Domarvägens vanligaste sträckning genom Vuortatiskielas. Dels passerar systemet den gamla hållstugan och dels har det en riktning som

stämmer väl överens med Domarvägens huvudriktning i området.

Ledstråket är, särskilt i den södra delen, ganska brett. Detta beror sannolikt på, att i det undersökta skogsområdet är höjdskillnaderna små och skogen gles. Vintertrafiken har inte kanaliserats av naturliga hinder till ett smalt stråk, utan det finns flera likvärdiga alternativa vägar från myren in till kojan och troligen har vägvalet varierat något mellan åren. Många av de bläckade träd som är belägna utanför huvudstråket, kan ha haft till

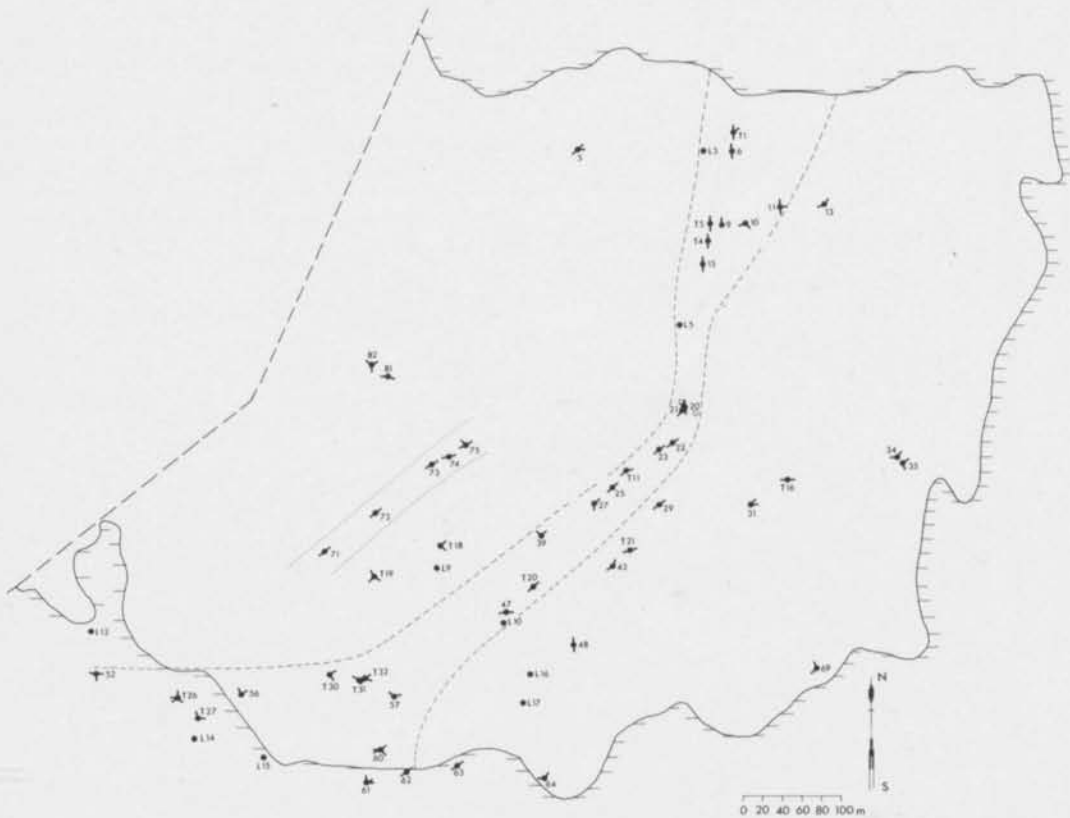

Fig. 8. Karta över levande träd, torrakor och lågor med fler än en inhuggning. Träden har numererats som i Fig. 7. Inom det stråk som avgränsas av de streckade linjerna återfinns hälften av alla levande träd med fler än en inhuggning och cirka 70% av alla torrakor med fler än en inhuggning. Detta representerar troligen Domarvägens vanligaste sträckning genom Vuortatiskielas. Väster om det centrala ledstråket har en tänkbar mer sentida sträckning av vinterleden genom skogen markerats. — The distribution of all still living, dead but standing, and

fallen trees bearing more than one blaze found within the investigated area. The trees are numbered as in Fig. 7. Within the area delimited by the dashed lines one half of the still living trees and about 70% of the dead but standing trees bearing more than one blaze are found. This represents the most probable course of the "Judges Trail" through the Vuortatiskielas forest. To the west there is a system of blazed trees, which may represent a route used later (indicated with dotted lines).

uppgift att föra de resande in mot leden och stugan, om de kommit en bit ifrån det vanliga färdstråket. Att bläcka flera träd i myrkanten faller sig naturligt, för att fånga skjutsfolkets uppmärksamhet när de närmar sig skogen utifrån myren.

Mer än en tredjedel av de inhuggningar som finns bevarade i nu levande träd har tillkommit före 1795. Andelen bläckor av den åldern är ungefär lika stor om vi betraktar enbart inhuggningar inom det centrala ledstråket. Redan vid den tiden fanns således

stora delar av det system, som kan observeras idag. Detta gör det troligt, att det "Vuortatessaije" som nämns i en bilaga till tingsprotokollet från Arjeplog 1795 (se kap. *Bakgrund*) verkligen avser mötesplatsen på Vuortatiskielas.

Vad säger då inhuggningarna om ledens äldre historia? Fjorton stycken av de daterade inhuggningarna har tillkommit före 1750. Detta tyder, liksom en del källmaterial (*Västerbottens läns domb.* Jokkmokk 8 feb. 1742, Arjeplog 31 jan. 1795) på att Domarvägen pas-

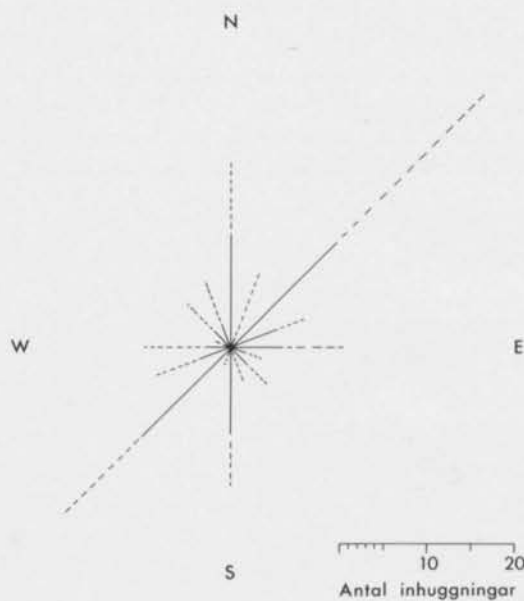

Fig. 9. Exponeringsriktningar hos inhuggningar i levande träd och torrakor. Den del av figuren som består av heldragna linjer avser inhuggningar i levande träd och torrakor inom det centrala ledstråket som markerats i Fig. 7. — The compass-point exposures of all the blazes found on the still living and dead but standing trees in the Vuortatiskielas forest. The continuous parts of the lines in the figure refer to blazes on trees standing within the area delimited by dashed lines in Fig. 7. Scale indicates no. of blazes.

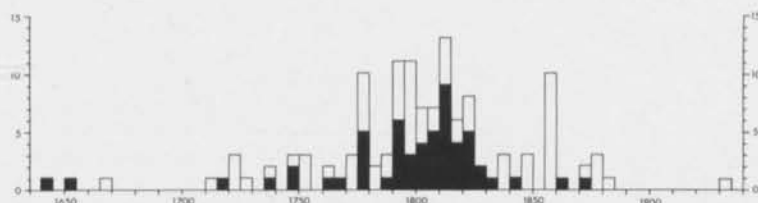

Fig. 10. De daterade inhuggningarnas ålder ($n = 129$). Den mörka delen av staplarna anger åldern hos inhuggningar i levande träd inom det centrala ledstråket, dvs. inom det område som avgränsas av streckade linjer i Fig. 7. — The dates of the blazes found in still living trees, grouped at 5-year intervals ($n = 129$). The shaded parts of the columns indicate the numbers of blazes on still living trees standing within the area delimited by the dashed lines in Fig. 7, i.e. along the suggested route of the "Judges' Trail".

serat Vuortatiskielas åtminstone sedan första hälften av 1700-talet.

Väster om det centrala ledstråket står fem träd med mer än en inhuggning på rad (se Fig. 8). Av de tio inhuggningar, som där tycks markera ett färdstråk i nordost-sydvästlig riktning, har nio stycken tillkommit under åren 1856–58. Detta representerar möjligen en mer sentida sträckning av vinterleden genom Vuortatiskielas.

Cirka 40 % av alla inhuggningar som påträffats sitter i döda träd, och ungefär hälften av dessa inhuggningar återfinns inom det centrala ledstråket. I söder bildar tre lågor något som liknar en östlig variant av leden. Det hade naturligtvis varit intressant att kunna jämföra åldern hos dessa inhuggningar

med den hos dem som bevarats i nu levande träd. De inhuggningar, som finns kvar i torrakor och lågor är dock betydligt svårare att datera. I detta område saknar genomgående dessa döda träd brandljud, kambieskador orsakade av skogsbränder. Det innebär att det inte är möjligt att utnyttja en brandkronologi för dateringsändamål (jfr Zackrisson 1979). Dessa inhuggningar skulle möjligen kunna åldersbestämmas med hjälp av traditionell cross-dating, då klimatiskt betingade variationer i årsringstillväxt används som grund för datering. Detta skulle emellertid fordra en tidskrävande specialundersökning, och det har varit nödvändigt att lämna ett sådant försök utanför denna studie.

I det undersökta området har inhuggning-

är endast konstaterats i tallar. Det finns flera skäl till att man främst valde att bläcka dem: En inhuggning i en tall syns väl eftersom nedre delen av en tallstam som regel är fri från grenar. Tallen har en god förmåga att överleva mindre skador på kambieskiktet, medan däremot en bläckad gran eller björk lätt drabbs av rötangrepp och dör.

En förutsättning för att det skall vara möjligt att utföra en undersökning av det här presenterade slaget är naturligtvis att de gamla träden finns kvar och inte har hunnit avverkas. Lagmansforsen och Lagmansgraven (se Fig. 2) besöktes hösten 1981. På bägge dessa platser är skogen genomhuggen, och det var inte möjligt att återfinna några spår av Domarvägen i form av inhuggningar i träden. Från och med 1751 hölls ting och marknad i Gällivare och tingsturen kom att utsträckas dit. 1754 höggs av detta skäl en väg upp från Jokkmokk till Gällivare (Hoppe 1945 s. 191). Vägen passerade Vaikijaur och vidare Tjutekjaur i nuvarande Muddus nationalpark; vid den senare sjön ska en vilstuga ha varit belägen enligt muntlig tradition (Hoppe op. cit.). Nybyggesanläggningar fick till följd att vägens sträckning delvis förändrades. Om vägens senare sträckning vittnar bland annat namnen Lakamannavare och Lakamanjegge på ett berg och en myr några kilometer öster om Sarkavare (se Fig. 2). Fortfarande 1867 hölls vägen öppen genom rentrampning (Johansson 1975 s. 55). I Muddus borde det var möjligt att finna skogsbestånd där spåren av denna vinterväg ännu är synliga.

Sammanfattningsvis har det genom denna dendroekologiska undersökning varit möjligt

att rekonstruera Domarvägens troliga sträckning genom Vuortatiskielas. De äldsta inhuggningarnas ålder tyder, liksom en del historiskt källmaterial, på att Domarvägen har passerat det undersökta skogsområdet åtminstone sedan första hälften av 1700-talet.

Referenser

- Landsarkivet, Härnösand. Domböcker.
Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM). Ortnamnsregistret
Nordiska Museet, Stockholm: Lapska Arkivet. Sommarström, B. Manus. Rapport om anteckningar från fältundersökningar 1960-61 för Nordiska Museet i Udtja.
- Bergling, R. 1964. *Kyrkstaden i övre Norrland*. Skytteanska samfundets handlingar 3.
Collinder, B. 1964. *Ordbok till Sveriges lapska ortnamn*. Uppsala.
Ebeling, F. 1978. Nordsvenska skogstyper. *Sveriges Skogsårdsförbunds Tidskrift* 76(4).
Hoppe, G. 1945. Vägar inom Norrbottens län. Studier av den trafikgeografiska utvecklingen från 1500-talet till våra dagar. *Geographica* 16.
Hultblad, F. 1968. Övergång från nomadism till agrar bosättning i Jokkmokks socken. *Acta Lapponica* 14.
Johansson, C. 1975. Fjällbygdens människor berättar. *Tornedalica* 18.
Korhonen, O. 1982. Samisk-finska bättermeter och ortnamnselement och deras slaviska bakgrund. Skrifter utgivna av DAUM. Serie A dialekter 3.
Lassila, M. 1972. *Vägar inom Västerbottens län*. Umeå.
Manker, E. 1968. Skogslapparna i Sverige. *Acta Lapponica* 18.
Qvigstad, J. K. & Wiklund, K. B. 1909. Dokument angående flyttlapparne m.m. II. *Renbeteskommissionen af 1907*, Kristiania.
Zackrisson, O. 1977. Influence of forest fires on the North Swedish boreal forest. *Oikos* 29(1).
— 1979. Dendroekologiska metoder att spåra tidigare kulturinflytande i den norrländska barrskogen. *Formvännen* 74.